

Історико-політичні проблеми сучасного світу.
2025. Т. 51. С. 193-199

Modern Historical and Political Issues.
2025. Vol. 51. pp. 193-199

УДК 321.64:321.7:323.2

<https://doi.org/10.31861/mhpi2025.51.193-199>

Володимир Кравченко¹, Оксана Добридень²

Сутність та характерні риси сучасного демократичного відкату

Статтю присвячено вивченню актуальних тенденцій, причин та факторів сучасного демократичного відкату. Доведено, що визначальними рисами регресу демократії є посилення виконавчої влади, обмеження свободи слова та зібрань, руйнування системи стримувань і противаг, маніпуляція виборчим процесом, зменшення незалежності судової системи, політичний популізм, зниження довіри громадян і систематичне порушення прав людини. Проаналізовано основні наукові підходи і теорії, які вивчають механізми та закономірності занепаду демократичних інститутів. Визначено демократичний відкат, як комплекс усвідомлених та цілеспрямованих дій, які здійснюють політичні лідери з метою контролю за органами державної влади, обмеження політичної конкуренції, збереження влади, руйнування фундаментальних принципів верховенства права та цінностей демократії.

Досліджено роль популізму в процесі обмеження або ліквідації політичної конкуренції, зменшення ефективності функціонування демократичних інститутів, погіршення якості політичних рішень, поглиблення політичної поляризації і соціальних розколів. Розглянуто характерні риси і механізми демократичного відкату та демонтажу принципів, цінностей і норм ліберальної демократії в Угорщині. Встановлено, що зміна політичними лідерами конституційних норм, збільшення повноважень виконавчої влади, необмежений контроль над державними інститутами і виборчим процесом мають безпосередній вплив на порушення демократичних процедур і погіршення якості державного управління. Доведено, що за певних умов, частина суспільства може схвалювати демократичний регрес в обмін на гарантії стабільності, безпеки, підтримки консервативних цінностей, соціально-економічного добробуту, збереження влади і державних посад для представників політичних сил з якими вони себе асоціюють.

Ключові слова: демократія, демократичний відкат, популізм, політичний режим, демократичні інститути, поляризація, верховенство права, автократія.

Volodymyr Kravchenko¹, Oxana Dobryden²

The Essence and Characteristic Features of Modern Democratic Backsliding

The article is devoted to the study of current trends, causes, and factors of modern democratic backsliding. It has been proven that the main features of democratic regression include the strengthening of the executive branch, restrictions on freedom of speech and assembly, destruction of the system of checks and balances, manipulation of the electoral process, a decline in judicial independence, political populism, a decline in public trust and the systematic violation of human rights. The main scientific approaches and theories that study the mechanisms and patterns of democratic institutional decline are analyzed. Democratic backsliding is defined as a complex of deliberate actions carried out by

¹ Кандидат політичних наук, доцент, старший викладач кафедри мовної підготовки та гуманітарних наук Дніпровського державного медичного університету, Україна.
PhD in Political Science, Associate Professor, Department of Language Training and Humanities,
E-mail: politologdma@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0000-8393-2097>.

² Кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки та гуманітарних наук Дніпровського державного медичного університету, Україна.
PhD in Social Philosophy, Associate Professor, Department of Language Training and Humanities, Dnipro State Medical Academy, Ukraine.
E-mail: o.v.dobryj@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-3993-9608>.

political leaders to take control of government bodies, limit political competition, maintain power and destroy the fundamental principles of the rule of law and democratic values.

The role of populism in the process of limiting political competition, reducing the effectiveness of democratic institutions, deteriorating the quality of political decisions, deepening political polarization and social divisions is examined. The characteristic features and mechanisms of democratic backsliding and the dismantling of the principles, values, and norms of liberal democracy in Hungary are considered. It has been established that changes in constitutional norms by political leaders, the expansion of executive powers, unlimited control over state institutions and the electoral process has a direct impact on the violation of democratic procedures and the decline in the quality of public administration. It is proved that a part of society may approve democratic regression in exchange for guarantees of stability, security, support for conservative values, socio-economic well-being and the preservation of power for representatives of the political force with which they associate themselves.

Keywords: democracy, democratic backsliding, populism, political regime, democratic institutions, polarization, rule of law, autocracy.

Постановка наукової проблеми та її значення. Однією з ключових тенденцій сучасності стає поступове зниження якості демократії, що супроводжується маніпуляцією виборчим процесом, збільшенням повноважень виконавчої влади, обмеженням діяльності опозиції, централізацією ухвалення політичних рішень та зростанням політичного контролю над медіа. За таких умов, загрозами для стійкості та стабільності функціонування демократичних інститутів стають поширення популістських рухів, падіння довіри громадян до органів державної влади, руйнування верховенства права, загострення політичної поляризації і соціальних розколів, обмеження політичних прав та свобод громадян. Демократія у таких політичних режимах все частіше характеризується як гібридна, обмежена, недосконала, крихка, процедурна, виборча, олігархічна чи неліберальна.

Такі процеси свідчать про зростання інтенсивності глобального демократичного відкату, більшість форм якого відбувається шляхом законодавчих та конституційних змін, які розширюють повноваження виконавчої влади, руйнують автономію судової системи, обмежують суспільний контроль за діяльністю уряду і знижують ефективність функціонування демократичних інститутів. Цей процес відбувається шляхом зміни правил і процедур, які зменшують відповідальність посадових осіб і забезпечують майже необмежений контроль над державним апаратом. Водночас, досить важко ідентифікувати критичний момент, коли занепад демократії стає незворотнім, що значно ускладнює можливість вчасно зреагувати і запобігти цьому процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом ми спостерігаємо значне зростання кількості наукових досліджень, які звертають увагу на посилення викликів та загроз для сучасної демократії. Деякі вчені висловлюють обґрунтоване припущення про те, що «у світі почався період глобального демократичного відкату»³. Зокрема, на думку Л. Даймонда, «з 2006 року світ перебуває у стані затяжної демократичної рецесії», яка характеризується кризою плюралізму, зниженням якості демократичних процедур і руйнуванням виборчої конкуренції⁴. Серед головних факторів та чинників такого процесу Й. Гершевські називає «корупцію, популізм, поглиблення соціально-економічної нерівності, слабкість та неефективність політичних інститутів»⁵. Схожої позиції дотримується Х. Матлоса, коли серед основних структурних чинників демократичного відкату виділяє економічні кризи, зростання популізму і збройних конфліктів, кризу управління в умовах глобалізації та маніпуляції конституційними нормами для збільшення строків перебування при владі⁶.

Н. Бермео зосереджує свою увагу на вивченні ознак та ключових форм демократичного відкату (державні перевороти, маніпуляції виборчим процесом, посилення виконавчої влади)⁷.

³ Cianetti, L. and Hanley, S. (2021). The end of the backsliding paradigm. *Journal of Democracy*. Vol. 32 (1). pp. 66-80.

⁴ Diamond, L. (2015). Facing Up to the Democratic Recession. *Journal of Democracy*. Vol. 26 (1). pp.141-155.

⁵ Gerschewski, J. (2020). Erosion or decay? Conceptualizing causes and mechanisms of democratic regression. *Democratization*. Vol. 28 (1). pp. 43-62.

⁶ Matlosa, K. (2023). Global trends and impact of democratic recession: Hard choices for the Global South. *South African Journal of International Affairs*. Vol. 30 (3). pp. 337-355.

⁷ Bermeo, N. (2016). On Democratic Backsliding. *Journal of Democracy*. Vol. 27 (1). pp. 5-19.

Н. Вунш і Т. Гесслер досліджують причини толерантного ставлення громадян до порушення правових норм і загального демократичного відкату через дії політичних еліт⁸. Одночасно з цим зростає кількість досліджень у яких процес погіршення якості демократичного правління називають занепадом, регресом, стагнацією, ерозією, послабленням і відкатом демократії, а також говорять про початок нової хвилі автократизації⁹. Водночас, все ще бракує переконливих та аргументованих теоретичних пояснень комплексу причин, характерних рис та механізмів послаблення демократичних принципів управління.

Метою статті є вивчення основних політичних причини, ознак і механізмів сучасного демократичного відкату, а також дослідження впливу популізму на погіршення якості функціонування демократичних інститутів та органів державного управління. Для досягнення визначеної мети потрібно вирішити наступні **завдання**: 1) розглянути основні наукові підходи до вивчення чинників і закономірностей погіршення якості та стійкості демократії; 2) визначити сутність, характерні риси та фактори, які посилюють процес демократичного відкату; 3) проаналізувати вплив популізму на зниження ефективності державного управління, обмеження демократичних свобод і політичної конкуренції.

Виклад основного матеріалу. Демократичний відкат передбачає поступове обмеження конституційних прав громадян, політичної конкуренції та послаблення демократичних інститутів. Якщо у 2013 році лише 48% населення світу жило в умовах недемократичних політичних режимів, то у 2024 році цей показник зріс до 71%¹⁰. Збільшення кількості держав, які зазнали демократичного відкату можна пояснити низькою якістю політичних інститутів у нових демократіях, зростанням впливу популістських політичних сил, поглибленням соціально-економічної нерівності та політичної поляризації. Це дало підстави Н. Бермео стверджувати, що демократичний відкат спрямований на «послаблення або ліквідації будь-яких політичних інститутів, які забезпечують функціонування демократії»¹¹. Сучасний демократичний відкат це поступовий і прихований процес руйнування представницьких інститутів та принципів демократії з боку політичних лідерів, що рідко набуває форми раптових змін. Він супроводжується «обмеженням виборчої конкуренції і доступу до незалежної інформації, утисками опозиції і політичних опонентів, зменшенням можливості громадян контролювати владу та впливати на ухвалення рішень»¹². Тобто, руйнування демократії це не випадковість, а спланований і усвідомлений вибір політичних лідерів, які прагнуть зберегти владу для особистого збагачення або захисту економічних інтересів певної соціальної групи. Саме тому, Л. Чіанетті та Дж. Хенлі наголошують, що демократичний відкат «є наслідком надмірної концентрації влади обраними політичними лідерами в результаті чого відбувається поступовий перехід до гібридного політичного режиму» і впровадження антидемократичних принципів управління¹³.

Більшість дослідників погоджуються, що сучасне зниження якості демократії супроводжується поступовим збільшенням повноважень і концентрацією влади в руках політичних лідерів, які були обрані шляхом демократичного волевиявлення. Статистичні дані підтверджуються це припущення, адже з 2005 року 80% випадків демократичного відкату були пов'язані зі зловживанням повноваженнями з боку осіб, які прийшли до влади через виборчий процес¹⁴. Подібну думку висловлює Л. Даймонд коли стверджує, що починаючи з 2000 року «більшість демократичних відкатів сталися внаслідок виборчих маніпуляцій або зловживань з боку демократично обраних політичних лідерів»¹⁵. Прихід до влади таких політиків негативно позначається на якості демократії через руйнування системи стримувань і противаг, а також зменшення здатності

⁸ Wunsch, N. and Gessler, T. (2023). Who tolerates democratic backsliding? A mosaic approach to voters' responses to authoritarian leadership in Hungary. *Democratization*. Vol. 30 (5). pp. 914-937.

⁹ Lührmann, A. and Lindberg, S. (2019). A third wave of autocratization is here: what is new about it? *Democratization*. Vol. 26 (7). pp. 1095-1113.

¹⁰ Abels, C., Huttunen, K., Hertwig, R. and Lewandowsky, S. (2024). Dodging the autocratic bullet: enlisting behavioural science to arrest democratic backsliding. *Behavioural Public Policy*. pp. 1-28.

¹¹ Bermeo, N. (2016). Op.cit., pp. 5-19.

¹² Curato, N. and Fossati, D. (2020). Authoritarian Innovations: Crafting support for a less democratic Southeast Asia. *Democratization*. Vol. 27 (6). pp. 1006-1020.

¹³ Cianetti, L. and Hanley, S. (2021). Op.cit., p. 66-80.

¹⁴ Gerschewski, J. (2020). Op.cit., pp. 43-62.

¹⁵ Diamond, L. (2015). Facing Up to the Democratic Recession. *Journal of Democracy*. Vol. 26 (1). pp.141-155.

громадян впливати на ухвалення політичних рішень. Вони спрямовують свої зусилля на «обмеження повноважень судової влади, зміну виборчого законодавства на свою користь, посилення контролю за громадянським суспільством, державними та приватними ЗМІ»¹⁶. Політичні лідери використовують популізм, поляризацію та дезінформацію як інструменти руйнування демократичних норм, обмеження прав та свобод громадян, послаблення опозиції, руйнування незалежності судової влади і маніпуляції виборчим процесом. Цей процес характеризується ерозією принципів державного управління (виборчий процес, свобода і права людини, незалежна судова система), поступовим послабленням або ліквідацією політичних інститутів, які забезпечують функціонування демократії, що дає підстави говорити про демократичний відкат як про довготривалий процес, а не одноразову подію.

Е. Грілло і Ч. Луо характеризують демократичний відкат як «процес зменшення відповідальності та підзвітності обраних політичних лідерів перед суспільством»¹⁷. Руйнуючи демократичні інститути політичні еліти прагнуть отримати додаткові повноваження або здійснити маніпуляцію виборчим процесом. Це дозволяє їм збільшити імовірність перемоги на виборах, продовжити період перебування при владі і обмежити свободу та незалежність медіа. Для непопулярних політичних лідерів порушення принципів демократії та маніпуляція виборчим процесом залишається єдиним шансом на подальше збереження влади. Саме тому, цілеспрямоване послаблення демократичних інститутів розглядається в якості політичного механізму для «зменшення виборчої конкуренції, розширення повноважень виконавчої влади і руйнування системи стримувань і противаг»¹⁸. На думку Л. Даймонда, це може свідчити про посилення глобального демократичного регресу, який супроводжується зниженням рівня свободи та якості демократії, зменшенням кількості успішних прикладів демократичного транзиту. Відповідно до звіту Freedom House, в період між 2005 і 2019 роками більшість держав продемонстрували суттєвий демократичний регрес. Зокрема, серед держав G 20 лише дві покращили показники демократії (Австралія та Канада), натомість, інші продемонстрували зниження рівня політичних прав та громадянських свобод¹⁹.

Практичний досвід і наукові дослідження підтверджують, що криза та занепад сучасної демократії часто супроводжується політичною корупцією, руйнуванням верховенства права і ліберальних цінностей, слабкою громадянською культурою та зниженням рівня політичної участі громадян. Це сприяє зростанню соціально-політичного розчарування, скороченню кількості громадян, які залучені до участі в політичних чи громадських організаціях, зниженню рівня виборчої конкуренції і політичної відповідальності посадових осіб. За таких умов, на думку Д. Вальднера та Е. Луста, відбувається «поступове погіршення якості демократичного управління в межах певної політичної системи»²⁰. Прикладом такого процесу серед держав Європи все частіше називають Угорщину, яка за оцінками вчених, з 2010 року втратила статус ліберальної демократії, а останнім часом наближається до втрати статусу виборчої демократії і переходу до автократії²¹. Визначальними рисами такої політичної системи стали популізм, соціальний консерватизм, обмеження плюралізму і політичної участі громадян. Обрана політична стратегія В. Орбана та партії Фідес призвели до перетворення Угорщини на недемократичний режим, який шляхом ухвалення законодавчих змін, зруйнував верховенство права, обмежив незалежність судової системи, органів місцевого самоврядування, ЗМІ, наукових, релігійних і неурядових організацій, а також політизував органи державної влади через заміщення державних посад лояльними представниками. Це дало підстави Н. Вунш та Т. Гесслер назвати Угор-

¹⁶ Bernhard, M. (2021). Democratic Backsliding in Poland and Hungary. *Slavic Review*. Vol. 80 (3). pp. 585-607.

¹⁷ Grillo, E., Luo, Z., Nalepa, M. and Prato, C. (2024). Theories of Democratic Backsliding. *Annual Review of Political Science*. Vol. 27. pp. 381-400.

¹⁸ Jee, H., Lueders, H. and Myrick, R. (2021). Towards a unified approach to research on democratic backsliding. *Democratization*. Vol. 29 (4). pp. 754-767.

¹⁹ Diamond, L. (2020). Democratic regression in comparative perspective: scope, methods, and causes. *Democratization*. Vol. 28 (1). pp. 22-42.

²⁰ Waldner, D. and Lust, E. (2018). Unwelcome Change: Coming to Terms with Democratic Backsliding. *Annu. Rev. Political Sci.* Vol. 21. pp. 93-113.

²¹ Mechkova, V., Lührmann, A. and Lindberg, S. (2017). How Much Democratic Backsliding? *Journal of Democracy*. Vol. 28 (4). pp. 162-169.

щину «яскравим прикладом сучасного демократичного відкату і демонтажу демократичних інститутів»²².

Популізм все частіше розглядається дослідниками як «рушійна сила демократичного відкату», яка трансформує цінності та принципи ліберальної демократії, загрожує демократичним інститутам, знижує якість та ефективність функціонування державного апарату і ухвалених політичних рішень²³. Це пов'язано з тим, що популістські уряди намагаються контролювати бюрократичний апарат і призначити на державну службу людей не за професійними якостями, а за рівнем лояльності та політичної приналежності. У більшості випадків популізм спрямований на захоплення, демонтаж, саботаж або трансформацію існуючої системи державного управління. Така тенденція негативним чином позначається на стійкості та стабільності демократії, оскільки ефективність органів державної влади дуже сильно залежить від управлінських рішень досвідчених та неупереджених державних службовців. Посилення популістських політичних рухів призводить до деградації демократичних норм і стандартів державного управління, що стає головною загрозою для фундаментальних принципів сучасної ліберальної демократії: плюралізму, прав і свобод громадян, верховенства права, толерантності, системи стримувань і противаг. Поглиблення соціального розколу та зростання популярності популізму посилюється тоді, коли політичні еліти переконані, що можуть зберегти владу лише шляхом обмеження демократичних прав і свобод²⁴. Таку стратегію збереження влади, можуть використовувати політики, які вважають, що громадяни схвалюють обмеження демократичних прав в обмін на зменшення здатності небажаних опонентів здобути владу і контроль над державними посадами.

В умовах економічної кризи і бідності частина суспільства схильна підтримати популістських лідерів, які поширюють авторитарні цінності та переконання. Мовчазне схвалення демократичного відкату серед суспільства підвищується в періоди політичної нестабільності, кризи або «масштабних потрясінь (тероризм, війна, стихійні лиха), коли виборці готові ігнорувати обмеження демократичних принципів та підтримувати збільшення повноважень чинного політичного лідера»²⁵. Така тенденція посилюється у кризові моменти, коли громадяни починають цінувати особисту безпеку вище за цінності свободи та демократії. Одночасно з цим, викликає занепокоєння поступове зниження рівня суспільної підтримки демократії, зростання симпатій до популізму та авторитарних ідей. Дослідження Р. Фоа і Я. Монк, проведене на основі вивчення громадської думки в США, Великобританії, Австралії, Німеччині, Швеції, Іспанії, Нідерландів, Румунії та Польщі виявило, що сучасна молодь (народжена після 1980-х років) значно менше підтримує свободу слова, ліберальні цінності та демократичні інститути. Зокрема, у 1995 році лише 16% молодих американців вважали демократію поганим політичним режимом, тоді як у 2011 році цей показник зріс до 24%. Серед європейської молоді негативне ставлення до демократії зросло з 8% у середині 1990-х років до 13% у 2011 році²⁶. Можна припустити, що таке знецінення традиційних демократичних інститутів може створити сприятливі умови для подальшого зростання популярності популістських рухів та недемократичних політичних лідерів.

Високий рівень партійної поляризації та політичного розколу в суспільстві може створити ситуацію, коли виборці продовжують підтримувати противників демократії лише для того, щоб не допустити перемоги опозиційних сил. Вони схильні допомогти зберегти владу представникам своєї політичної партії та запобігти перемозі альтернативних кандидатів. Таким чином, приналежність до певної політичної сили може визначити толерантне ставлення громадян до порушення політичними лідерами з авторитарними поглядами демократичних норм та процедур. За таких умов повага виборців до політичного лідера є вищою за цінність формальних демократичних процедур і правил. Громадяни можуть схвалювати обмеження принципів демократії, якщо це сприятиме збереженню влади та розширенню повноважень певної партії або по-

²² Wunsch, N. and Gessler, T. (2023). Who tolerates democratic backsliding? A mosaic approach to voters' responses to authoritarian leadership in Hungary. *Democratization*. Vol. 30(5). pp. 914-937.

²³ Chiru, M. and Wunsch, N. (2021). Democratic backsliding as a catalyst for polity-based contestation? Populist radical right cooperation in the European Parliament. *Journal of European Public Policy*. Vol 30 (1). pp. 64-83.

²⁴ Luo, Z. and Przeworski, A. (2019). Democracy and Its Vulnerabilities: Dynamics of Backsliding. <https://doi.org/10.31235/osf.io/4yw98>.

²⁵ Grillo, E., Luo, Z., Nalepa, M. and Prato, C. (2024). Op.cit., pp. 381-400.

²⁶ Foa, R. and Mounk, Y. (2016). The Democratic Disconnect. *Journal of Democracy*. Vol. 27 (3). pp. 5-17.

літичного діяча. Деякі політичні сили використовують механізми економічного стимулювання соціальних груп з метою гарантувати собі політичну підтримку під час виборчого процесу. Н. Вунш і Т. Гесслер виявили, що рівень освіти, економічний статус, релігійність та місце проживання можуть визначати ставлення виборців до політичних сил, які порушують принципи демократичного правління. Зокрема, їхнє дослідження встановило, що економічно вразливі верстви населення з низьким рівнем освіти, які мешкають у сільській місцевості, цінують релігійні та консервативні цінності частіше схильні виправдовувати порушення демократичних процедур під час ухвалення і реалізації політичних рішень²⁷.

Загалом, можна виділити декілька ключових причин, які пояснюють чому антидемократичні політичні лідери зберігають значну суспільну підтримку:

1) громадяни не помічають або не визнають, що дії певного політичного лідера чи партії спрямовані на згортання демократичних свобод;

2) частина суспільства може бути готова пожертвувати демократичними принципами заради досягнення соціально-політичних або економічних цілей, які проголошує окрема політична сила;

3) громадяни дотримуються альтернативних поглядів на принципи і цінності демократичного правління.

Таким чином, частина суспільства надає пріоритет соціально-економічним обіцянкам і консервативним цінностям, які проголошує політичний лідер, ігноруючи очевидні порушення демократичних процедур.

Висновки. Сучасний демократичний відкат є складним процесом, який спрямований на поступове послаблення демократичних інститутів, шляхом законодавчих та конституційних змін, обмеження політичної конкуренції, руйнування механізмів громадського контролю і розширення повноважень виконавчої влади. Цей процес посилюється через зникнення конкурентних виборів, неможливість опозиції зайняти державні посади, обмеження суспільного контролю за владою і політичне переслідування опонентів. Доведено, що важливими факторами, які поглиблюють кризу демократії є погане державне управління, корупція і відсутність верховенства права. Обрані політичні лідери можуть свідомо руйнувати демократичні процедури і норми з метою отримати додаткову політичну перевагу, збільшити свої шанси на збереження влади і обмежити можливість громадян змінювати владу.

У підсумку, можна виділити комплекс чинників та характерних ознак, які відображають процес демократичного відкату: 1) розширення повноважень виконавчої влади; 2) втручання у виборчий процес через зміну виборчого законодавства, обмеження політичного плюралізму і конкуренції; 3) використання популізму для знецінення принципів демократії, зниження довіри громадян до демократичних інститутів та зменшення суспільної підтримки політичних опонентів. Подальше вивчення цих процесів дозволить розробити та впровадити практичні рекомендації і механізми для захисту демократичних інститутів і зміцнення демократичної політичної культури.

References

1. Abels, C., Huttunen, K., Hertwig, R. and Lewandowsky, S. (2024). Dodging the autocratic bullet: enlisting behavioural science to arrest democratic backsliding. *Behavioural Public Policy*. pp. 1-28. 10.1017/bpp.2024.43.
2. Bermeo, N. (2016). On Democratic Backsliding. *Journal of Democracy*. Vol. 27 (1). pp. 5-19. <https://doi.org/10.1353/jod.2016.0012>.
3. Bernhard, M. (2021). Democratic Backsliding in Poland and Hungary. *Slavic Review*. Vol. 80 (3). pp. 585-607. 10.1017/slr.2021.145.
4. Chiru, M. and Wunsch, N. (2021). Democratic backsliding as a catalyst for polity-based contestation? Populist radical right cooperation in the European Parliament. *Journal of European Public Policy*. Vol 30 (1). pp. 64-83.
5. Cianetti, L. and Hanley, S. (2021). The end of the backsliding paradigm. *Journal of Democracy*. Vol. 32 (1). pp. 66-80. <https://doi.org/10.1353/jod.2021.0001>.

²⁷ Wunsch, N. and Gessler, T. (2023). Op.cit., pp. 914-937.

6. Curato, N. and Fossati, D. (2020). Authoritarian Innovations: Crafting support for a less democratic Southeast Asia. *Democratization*. Vol. 27 (6). pp. 1006-1020.
7. Diamond, L. (2015). Facing Up to the Democratic Recession. *Journal of Democracy*. Vol. 26 (1). pp. 141-155.
8. Diamond, L. (2020). Democratic regression in comparative perspective: scope, methods, and causes. *Democratization*. Vol. 28 (1). pp. 22-42. <https://doi.org/10.1080/13510347.2020.1807517>.
9. Foa, R. and Mounk, Y. (2016). The Democratic Disconnect. *Journal of Democracy*. Vol. 27 (3). pp. 5-17. <https://doi.org/10.1353/jod.2016.0049>.
10. Gerschewski, J. (2020). Erosion or decay? Conceptualizing causes and mechanisms of democratic regression. *Democratization*. Vol. 28 (1). pp. 43-62. <https://doi.org/10.1080/13510347.2020.1826935>.
11. Grillo, E., Luo, Z., Nalepa, M. and Prato, C. (2024). Theories of Democratic Backsliding. *Annual Review of Political Science*. Vol. 27. pp. 381-400. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-041322-025352>.
12. Jee, H., Lueders, H. and Myrick, R. (2021). Towards a unified approach to research on democratic backsliding. *Democratization*. Vol. 29 (4). pp. 754-767. <https://doi.org/10.1080/13510347.2021.2010709>.
13. Lührmann, A. and Lindberg, S. (2019). A third wave of autocratization is here: what is new about it? *Democratization*. Vol. 26 (7). pp. 1095-1113.
14. Luo, Z. and Przeworski, A. (2019). Democracy and Its Vulnerabilities: Dynamics of Backsliding. <https://doi.org/10.31235/osf.io/4yw98>.
15. Matlosa, K. (2023). Global trends and impact of democratic recession: Hard choices for the Global South. *South African Journal of International Affairs*. Vol. 30 (3). pp. 337-355. <https://doi.org/10.1080/10220461.2023.2269149>.
16. Mechkova, V., Lührmann, A. and Lindberg, S. (2017). How Much Democratic Backsliding? *Journal of Democracy*. Vol. 28 (4). pp. 162-169. [10.1353/jod.2017.0075](https://doi.org/10.1353/jod.2017.0075).
17. Waldner, D. and Lust, E. (2018). Unwelcome Change: Coming to Terms with Democratic Backsliding. *Annu. Rev. Political Sci.* Vol. 21. pp. 93-113. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-050517-114628>.
18. Wunsch, N. and Gessler, T. (2023). Who tolerates democratic backsliding? A mosaic approach to voters' responses to authoritarian leadership in Hungary. *Democratization*. Vol. 30 (5). pp. 914-937. <https://doi.org/10.1080/13510347.2023.2203918>.

Стаття надійшла / Received: 13.03.2025

Схвалено / Accepted: 26.06.2025